

ZAŁĄCZNIK NR 1
DO REGULAMINU OTK PTTK POLSKIE „NAJ” (OTK PLN)
KANON KRAJOZNAWCZY

I. Najstarsze:

1. Aquapark w Centrum Konferencji i Rekreacji „Akwawit” z 1993 r. w Lesznie (najstarszy park wodny w Polsce); basen sportowy, basen rekreacyjny, 3 zjeżdżalnie wodne o dł. 52 m, 108 m i 136 m, jacuzzi i sauna, woj. wielkopolskie.
 2. Arboretum w Kórniku założone w 1 poł. XIX w. przez Tytusa Działyńskiego, pow. ok. 40 ha, ok. 3 tys. gat. drzew i krzewów, w tym wiele egzotycznych; ob. Instytut Dendrologii PAN z ogrodami doświadczalnymi oraz muzeum dendrologiczne, ul. Parkowa 5 (najstarsze i największe arboretum w Polsce), woj. wielkopolskie, pow. poznański.
 3. Arsenał Miejski [Arsenał Mikołajski] z 1459 r. na Starym Mieście we Wrocławiu, w pobliżu Bramy Mikołajskiej; ob. Oddział Muzeum Miejskiego Wrocławia, ul. Antoniego Cieszyńskiego 9 (najstarsza budowla tego typu w Polsce).
 4. Austeria Miejska Pierwochą Zwana z 1781 r. w Sławkowie – klasyczny przykład staropolskiej karczmy z wozownią i stacją oraz zabytkową studnią, pow. 380 m², ul. Rynek 2 (najstarsza zachowana drewniana karczma w Polsce i jedna z największych), woj. śląskie, pow. będziński.
 5. Biblioteka Raczyńskich z 1829 r. w Poznaniu, budynek główny przy pl. Wolności 19; zbiory: 1,6 mln książek, 35 tys. czasopism, 18 tys. starych druków, w tym 252 inkunabuły, 9 tys. rękopisów kartograficznych, 34 tys. dokumentów życia społecznego, 57 tys. ekslibrisów, fotografii i innych obiektów graficznych (najstarsza istniejąca biblioteka publiczna w Polsce).
 6. Browar Książęcy z 1629 r. w Tychach, należący do Kompanii Piwowarskiej (najstarszy nieprzerwanie działający i największy browar w Polsce), woj. śląskie.
 7. Budowla sakralna:
 - a) Benedyktynskie Opactwo Świętych Apostołów Piotra i Pawła z 1044 r. w Tyńcu na wzgórzu nad Wisłą [ob. dzielnica Krakowa], ul. Benedyktynska 37 (najstarszy klasztor w Polsce),
 - b) bazylika archikatedralna św. Piotra i św. Pawła w Poznaniu, ul. Ostrów Tumski 17, miejsce pochówku pierwszych władców Polski oraz domniemane miejsce chrztu Polski (najstarsza w Polsce katedra ustanowiona w 968 r.),
 - c) cerkiew:
 - cerkiew obronna św. Onufrego z XIV-XVI w. w Posadzie Rybotyckiej w Parku Krajobrazowym Pogórza Przemyskiego (najstarsza zachowana murowana cerkiew w Polsce), woj. podkarpackie, pow. przemyski, gm. Fredropol,
 - cerkiew pw. św. Jakuba Młodszego Apostoła z 1604 r. w Powroźniku (najstarsza cerkiew łemkowska w Polsce i jedna z najstarszych na terenie Karpat; ob. kościół rzymsko-katolicki), woj. małopolskie, pow. nowosądecki, gm. Muszyna.
 - cerkiew pw. Wniebowstąpienia Pańskiego z 1659 r. w Uluczu na wzgórzu Dębnik w dolinie Sanu (najstarsza zachowana drewniana cerkiew w Polsce), woj. podkarpackie, pow. brzozowski, gm. Dydnia,
 - d) kościół św. Mikołaja z 2. poł. XIV w. w Tarnowie Pałuckim nad Jeziorem Rygielskim, ul. Poprzeczna 3 (najstarszy drewniany kościół w Polsce), woj. wielkopolskie, pow. wągrowiecki, gm. Wągrowiec,
 - e) kaplica św. Katarzyny z 1430 r. fundacji biskupa Zbigniewa Oleśnickiego na terenie nieistniejącej dziś wsi Kaplica [ob. przysiółek wsi Kurzacze], na rozstaju leśnych traktów (szlak niebieski ze Świętego Krzyża do Pętkowic), ok. 2 km za wsią Miłkowska Karczma (najstarsza wolnostojąca kaplica w Polsce), woj. świętokrzyskie, pow. ostrowiecki, gm. Kunów,
 - f) kościół murowany:
 - kolegiata NMP z 1448 r. na Ostrowie Tumskim w Poznaniu (pod kościołem pozostałości kaplicy z 965 r.; prawdopodobnie pierwsze miejsce, gdzie po przyjęciu przez Polskę chrztu odprawiane były liturgie),
 - kościół św. Andrzeja z l. 1079-98 na Starym Mieście w Krakowie, ul. Grodzka 56 (najstarszy w pełni zachowany kościół w Polsce),
 - g) kościół ewangelicki – Kościół Górski Naszego Zbawiciela [tzw. Świątynia Wang] z XII/XIII w. w Karpaczu w Karkonoszach (najstarszy drewniany kościół na terenie Polski, przeniesiony w 1844 r. z miejscowości Vang w Norwegii), woj. dolnośląskie, pow. jeleniogórski,
 - h) meczet z XVIII w. w Kruszynianach, woj. podlaskie, pow. sokólski, gm. Krynki,
 - i) monaster [klasztor] z 1847 r. i molenna [dom modlitwy] z l. 1923-27 w Wojnowie (najstarszy monaster staroobrzędowców w Polsce; ob. muzeum i gospodarstwo agroturystyczne; molenna jest jedyną tego typu budowlą ceglana w Polsce), woj. warmińsko-mazurskie, pow. piski, gm. Ruciane-Nida,
 - j) sanktuarium:
 - sanktuarium maryjne od XI-XII w. z kościołem NMP Niepokalanie Poczętej w Górcie Klasztornej, woj. wielkopolskie, pow. pilski, gm. Łobżenica,
 - sanktuarium Świętego Krzyża na Łysej Górze [Łysiec 595 m n.p.m.] w Górach Świętokrzyskich na terenie Świętokrzyskiego Parku Narodowego, opactwo pobenedyktynskie z XI w. (przechowywane są tu relikwie drzewa Krzyża świętego, na którym miał umrzeć Jezus Chrystus), woj. świętokrzyskie,
 - k) synagoga:
 - Stara Synagoga z XV w. na Kazimierzu w Krakowie oraz dobudówki z 2 poł. XVI w. z babińcem, domem kahalnym i przedsionkiem; ob. Oddział Muzeum Historycznego Miasta Krakowa – Dzieje i Kultura Żydów, ul. Szeroka 24 (najstarszy istniejący zespół synagogałny w Polsce),
 - Stara Synagoga z l. 1594-1609 w Pińczowie; ob. muzeum judaistyczne, ul. Klasztorna 8 (najstarsza synagoga w Polsce, gdzie wszystkie pomieszczenia tworzą jednolitą, zwartą bryłę przykrytą wspólnym dachem), woj. świętokrzyskie.
8. Cmentarz:
- a) cmentarz Parafii św. Bartłomieja [tzw. stary cmentarz] z 1780 r. w Płocku (najstarsza pozakościelna nekropolia w Polsce),

- b) kirkut z 1522 r. w Tykocinie (najstarszy zachowany cmentarz żydowski w Polsce), woj. podlaskie, pow. białostocki,
- c) mizar [cmentarz muzulmański] z 2. poł. XVII w. w Kruszynianach (najstarszy zabytkowy cmentarz tatarski w Polsce), woj. podlaskie pow. sokólski, gm. Krynki,
- d) staromiejski cmentarz ewangelicki z 1609 r. we Wschowie (najstarsza nekropolia chrześcijańska w Polsce położona poza murami miasta [extra muros]; ob. muzeum i lapidarium rzeźby nagrobnej), woj. lubuskie.
9. „Dar Pomorza” z 1909 r. w Gdyni, trzymasztowa fregata zakupiona przez społeczeństwo Pomorza w 1929 r. [ob. statek-muzeum], dł. 93 m, szer. 12,6 m, wys. masztów 41,4 m, pow. żagli 2.100 m², al. Jana Pawła II (najstarszy i jeden z największych istniejących żaglowców w Polsce), woj. pomorskie.
10. Drzewo – cis pospolity, pomnik przyrody w Henrykowie Lubańskim, wiek ok. 1266 lat, obw. 512 cm, wys. 13 m, woj. dolnośląskie, pow. lubański, gm. Lubań.
11. Dworzec kolejowy Wrocław Główny z l. 1855-57, ul. Józefa Piłsudskiego (najstarszy funkcjonujący do dziś dworzec kolejowy na ziemiach polskich z największą w Polsce halą peronową).
12. Dwór:
- a) dwór Gąsiorowskich i Turowiczów z 1673 r. w Goszycach (najstarszy zachowany drewniany dwór w Polsce), woj. małopolskie, pow. krakowski, gm. Kocmyrzów-Luborzycza,
- b) dwór obronny Wieruskich herbu Szreniawa z 1531 r. w Wieruszycach, na wzgórzu nad rzeką Stradomką, gotycko-renesansowa rezydencja szlachecka (najstarszy murowany dwór w Polsce), woj. małopolskie, pow. bocheński, gm. Łapanów.
13. Góry Świętokrzyskie (do zaliczenia na odznakę należy zdobyć jeden ze szczytów: Łysica [612 m n.p.m.] lub Święty Krzyż [595 m n.p.m.] oraz 15 pkt. wg regulaminu GOT na wycieczce w dowolnym rejonie Świętokrzyskiego Parku Narodowego).
14. Grodziszczko z IX w. w Gieczu – gród obronny na planie pięciokąta o pow. ok. 3,6 ha (wewnątrz obwałowań 1,6 ha), wały mają u podstawy ok. 30 m, wys. do 9 m; domniemane miejsce rodowej siedziby dynastii Piastów, z której pochodził pierwszy znany z imienia władca Polski – Mieszko I (najstarszy gród piastowski w Polsce), woj. wielkopolskie, pow. średzki, gm. Dominowo.
15. Hotel „Pod Różą” z XVII w. w Krakowie, ul. Floriańska 14; 54 pokoje, w tym 3 apartamenty (najstarszy hotel w Polsce).
16. Kaszubski Park Etnograficzny im. Teodory i Izydora Gulgowskich we Wdzydzach Kiszewskich na obszarze Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego, założony w 1906 r. (najstarszy skansen w Polsce), woj. pomorskie, pow. kościerski, gm. Kościerzyna.
17. Kino Pionier 1909 w Szczecinie, al. Wojska Polskiego 2, założone przez Otto Blauerta w 1907 r. (najstarsze działające nieprzerwanie w tym samym miejscu kino w Polsce i na świecie).
18. Klub sportowy Cracovia w Krakowie z 1906 r., al. 3 Maja 11A [Park Jordana] (najstarszy nieprzerwanie działający klub sportowy w Polsce).
19. Kopiec Krakusa [Kraka] z ok. VII w. w Krakowie w dzielnicy Podgórze na wzgórzu Lasoty (271 m n.p.m.), wys. 16 m, śred. podstawy 57 m, śred. górna 8 m, wierzchołek płaski, obj. 19.100 m³ (najstarsze usypisko w Polsce).
20. Krzyż pokutny z 1305 r. w Stanowicach na placu przy kościele pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, woj. dolnośląskie, pow. świdnicki, gm. Strzegom.
21. Latarnia Morska Rozewie im. Stefana Żeromskiego z 1821 r. na przylądku Rozewie, wys. wieży 32,70 m, wys. światła 83,20 m n.p.m., zasięg światła 26 Mm (najstarsza działająca latarnia morska w Polsce o największym zasięgu światła ze wszystkich latarni polskiego wybrzeża Bałtyku), woj. pomorskie, pow. pucki, gm. Władysławowo.
22. Leśniczówka Krasnolipka w Nadleśnictwie Piaski (najstarsza siedziba leśnictwa Lasów Państwowych w Polsce), urząd leśny nieprzerwanie od 1842 r. do dnia dzisiejszego, woj. wielkopolskie, pow. rawicki, gm. Rawicz.
23. Miasto – Złotoryja nad rzeką Kaczawą; prawa miejskie na prawie magdeburskim nadał osadzie w 1211 r. książę Henryk I Brodaty (najstarsza udokumentowana lokacja na ziemiach polskich, co pod względem prawnym czyni Złotoryję najstarszym miastem Polski), woj. dolnośląskie.
24. Młyn Zamkowy w Słupsku nad rzeką Słupią – młyn wodny z 1. poł. XIV w. (d. pełniący funkcję spichlerza; ob. ekspozycja etnograficzna Muzeum Pomorza Środkowego), ul. Dominikańska 5/9 (najstarszy zachowany obiekt przemysłowy w Polsce), woj. pomorskie.
25. Most:
- a) most drewniany prowadzący do grodziska w Żydowie, datowany na 937 r., woj. zachodniopomorskie, pow. koszaliński, gm. Polanów,
- b) most ceglany, kamienny (ex aequo); do zaliczenia na odznakę należy wybrać jeden dowolny obiekt:
- o most gotycki z XIV w. na placu Zamkowym w Warszawie,
 - o most gotycki z 1390 r. w Kłodzku, woj. dolnośląskie,
- c) mostek żeliwny z 1824 r. w parku pałacowym w Opatówku (najstarszy zachowany most żelazny w Polsce), woj. wielkopolskie, pow. kaliski,
- d) most stalowy, spawany z 1928 r. na rz. Słudwi w Maurzycach (najstarszy tego typu obiekt w Polsce i na świecie, konstrukcji prof. Stefana Bryły), woj. łódzkie, pow. łowicki, gm. Zduny,
- e) most wiszący, żeliwny z 1827 r. na rzece Mała Panew w Ozimku, woj. opolskie, pow. opolski.
26. Muzeum:
- a) Muzeum Diecezjalne w Tarnowie, założone w 1888 r. przez ówczesnego rektora Seminarium Duchownego ks. Józefa Bąbę, pl. Katedralny 6 (najstarsze muzeum diecezjalne w Polsce), woj. małopolskie,
- b) Muzeum Mazowieckie w Płocku, powstałe w 1821 r. z inicjatywy członków Towarzystwa Naukowego w Płocku, na podstawie reskryptu nr 1/7097 Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Królestwa Polskiego, ul. Tumską 8 (najstarsze muzeum publiczne w Polsce).
- c) Muzeum Lotnictwa Polskiego z 1964 r. w Krakowie. na terenach d. lotniska Kraków-Rakowice-Czyżyny założonego w 1912 r.; ekspozycja ponad 200

- statków powietrznych (najstarsze lotnisko wojskowe w Polsce i jedno z najstarszych na świecie).
27. Obiekt handlowy – sukienice z XVI-XIX w. na Rynku Głównym Starego Miasta w Krakowie (najstarszy „supermarket” i jeden z najbardziej rozpoznawalnych polskich zabytków).
 28. Obraz MB Łaskawej z poł. XIII w. w bazylice Wniebowzięcia NMP w Krzeszowie, pl. Jana Pawła II 6 (najstarszy tablicowy obraz maryjny w Polsce), woj. dolnośląskie, pow. kamiennogórski.
 29. Ogród:
 - a) Miejski Ogród Zoologiczny we Wrocławiu, założony w 1865 r., ul. Zygmunta Wróblewskiego 1-5,
 - b) Ogród Botaniczny Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, założony w 1783 r., ul. Mikołaja Kopernika 27,
 - c) Ogród Zoobotaniczny w Toruniu, założony w 1797 r., ul. Bydgoska 7.
 30. Organy piszczałkowe z pocz. XVII w. w kościele farnym pw. św. Jana Chrzciciela i św. Bartłomieja Apostoła w Kazimierzu Dolnym nad Wisłą, ul. Zamkowa 6, 36 głosów, woj. lubelskie, pow. puławski.
 31. Ostrów Lednicki – wczesnośredniowieczne stanowisko archeologiczne z palatium książęcym na wyspie o tej samej nazwie, na Jeziorze Lednickim (relikty najstarszego w Polsce zespołu preromańskiej architektury pałacowo-sakralnej z basenami do chrztu i wolno stojącego kościoła cmentarnego, wzniesione przed 966 r.), woj. wielkopolskie.
 32. Palmiarnia Legnicka w Parku Miejskim w Legnicy, powstała w 1898 r.
 33. Park:
 - a) park narodowy (ex aequo); do zaliczenia na odznakę należy wybrać jeden dowolny obiekt:
 - o Pieniński Park Narodowy, utworzony 1.06.1932 r. (najstarszy park narodowy w Polsce i jeden z najstarszych w Europie, o najwyższym wśród wszystkich polskich parków narodowych wskaźniku nasilenia ruchu turystycznego w przeliczeniu na 1 ha pow.), pow. 2.346 ha, 35 km znakowanych szlaków turystycznych, woj. małopolskie,
 - o Białowiecki Park Narodowy, utworzony 11.08.1932 r., restytuowany w ob. formie 21.11.1947 r. (najstarszy w Polsce i jeden z najstarszych w Europie i na świecie rezerwatów biosfery wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kultury i Przyrody UNESCO), znany z ochrony najlepiej zachowanego fragmentu Puszczy Białowieckiej, ostatniego w Europie fragmentu lasu pierwotnego oraz największej na świecie wolnościowej populacji żubra, pow. 10.502 ha, woj. podlaskie,
 - b) Stary Park z 1798 r. w Kaliszu na pograniczu Tyńca, Rajskowa i Rypinka (najstarszy publiczny park miejski w Polsce),
 - c) Suwalski Park Krajobrazowy, utworzony w 1976 r., pow. 6.500 ha, otulina 8.470 ha, woj. podlaskie.
 34. Piramida w Krynicy k/Krupego; grobisko ariańskie z XVII w. – prawdopodobnie grób podkomorzego chełmskiego Pawła Orzechowskiego; zbudowana na rzucie kwadratu o boku dł. 7,35 m, wys. 26,55 m (najstarsza i najwyższa zabytkowa piramida w Polsce), woj. lubelskie, pow. krasnostawski, gm. Krasnystaw.
 35. Piwnica Świdnicka z 1273 r. [w ob. kształcie od XV w.] w ratuszu na Rynku we Wrocławiu (najstarsza restauracja w Polsce i w Europie).
 36. Pływalnia Miejska z 1908 r. w Siemianowicach Śląskich, ul. Jana Śniadeckiego 11, basen dł. 25 m (najstarszy czynny kryty basen w Polsce), woj. śląskie.
 37. Pomnik:
 - a) kolumna króla Zygmunta III Wazy z 1644 r. na pl. Zamkowym w Warszawie (najstarszy świecki pomnik postaciowy w Polsce),
 - b) kolumna upamiętniająca narodziny Zygmunta I Starego z 1537 r. na terenie zespołu pałacowo-parkowego w Kozienicach (najstarszy tego typu pomnik w Polsce), woj. mazowieckie,
 - c) obelisk ku czci ks. Józefa Poniatowskiego, wzniesiony w 1814 r. przez Rajmunda Rembienińskiego, na terenie zespołu pałacowo-parkowego w Krośniewicach, ul. Toruńska (najstarszy tego typu obiekt w Polsce), woj. łódzkie, pow. kutnowski.
 38. Pręgierz kamienny z 1410 r. na dziedzińcu Zamku Chojnik w Jeleniej Górze-Sobieszowie (najstarszy zachowany w Polsce „słup hańby”), woj. dolnośląskie.
 39. Ratusz gotycki z XIII/XIV w. w Toruniu, Rynek Staromiejski 1 (ob. Muzeum Okręgowe).
 40. Rezerwat „Cisy Staropolskie” im. Leona Wyczółkowskiego w Borach Tucholskich w Nadleśnictwie Zamrzenica, utworzony w 1827 r., pow. 37 ha (najstarszy rezerwat przyrody w Polsce i drugi pod tym względem w Europie), woj. kujawsko-pomorskie, pow. tucholski, gm. Zamrzenica.
 41. Schronisko górskie:
 - a) Schronisko PTTK „Na Szczelińcu” z 1845 r. [919 m n.p.m.] w Górach Stołowych (najstarszy zachowany budynek w Polsce przeznaczony na gospodę, gościniec, schronisko), woj. dolnośląskie, pow. kłodzki,
 - b) Schronisko PTTK „Szwajcarka” [520 m n.p.m.] w Górach Sokolich, obiekt zbudowany w 1823 r. jako domek myśliwski (najstarszy budynek w Polsce ob. pełniący funkcję schroniska), woj. dolnośląskie, pow. jeleniogórski.
 42. Słup drogowy z 1151 r. w Koninie, kamienny słup od 1828 r. przy kościele farnym pw. św. Bartłomieja, wys. 252 cm; romański słup milowy informuje zbłąkanych: *„Roku Wcielenia Pańskiego 1151 do Kalisza z Kruszwicy tu prowadzi punkt, wskazuje to formuła drogi i sprawiedliwości, którą kazał uczynić komes palatyn Piotr i starannie tę drogę przepołowił, aby był go pamiętny, racz każdy podróżny modlitwą prosić łaskawego Boga.”* (najstarszy znak drogowy w Polsce wskazujący połowę drogi z Kalisza do Kruszwicy), woj. wielkopolskie.
 43. Szkoła:
 - a) Liceum Ogólnokształcące im. Marszałka Stanisława Małachowskiego w Płocku, ul. Stanisława Małachowskiego 1 [pop. „Małachowianka”], powstało w 1180 r., jako szkoła przy kolegiacie św. Michała (najstarsza z istniejących i nieprzerwanie działających szkół w Polsce),
 - b) I Liceum Ogólnokształcące im. Bartłomieja Nowodworskiego w Krakowie, pl. Na Groblach 9 [d. Gimnazjum św. Anny, znane również jako Kolegium Nowodworskie]; założone w 1588 r. (najstarsza w Polsce publiczna szkoła średnia o charakterze świeckim).

- c) Politechnika Warszawska, pl. Politechniki 1, założona w 1915 r. przez gen. Hansa von Beslera, jako następczyni Instytutu Politechnicznego im. Cara Mikołaja II, działającego w Warszawie w l. 1898-1914 (najstarsza, jedna z największych i najlepszych uczelni technicznych w Polsce oraz w Europie Środkowo-Wschodniej).
 - d) Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie, złożony w 1918 r., al. Raclawickie 14 (najstarsza prywatna szkoła wyższa w Polsce),
 - e) Szkoła Główna Handlowa (SGH, w l. 1949-91 Szkoła Główna Planowania i Statystyki, SGPiS) z 1906 r. na Mokotowie w Warszawie (najstarsza i największa uczelnia ekonomiczna w Polsce).
 - f) Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, założony przez króla Kazimierza III Wielkiego w 1364 r. (najstarsza polska uczelnia wyższa); Collegium Maius z 1. poł. XV w. (ob. Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego), ul. Jagiellońska 15 (najstarszy budynek UJ i najstarszy budynek uniwersytecki w Polsce),
 - g) Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie [d. Szkoła Główna Muzyki powstała w 1810 r., następnie Akademia Muzyczna im. Fryderyka Chopina], ul. Okólnik 2 (najstarsza i największa uczelnia muzyczna w Polsce oraz jedna z najstarszych w Europie).
44. Szopka ruchoma z l. 1854-82 w Wambierzycach, ul. Objazdowa 6 – dzieło życia miejscowego zegarmistrza Longina Wittiga i jego syna Hermanna (najstarsza i największa ruchoma szopka bożonarodzeniowa w Polsce); szopka składa się z ok. 800 figurek, w tym 300 ruchomych; motywem przewodnim jest życie Świętej Rodziny wzbogacone o sceny rodzajowe i śląskie pejzaże, woj. dolnośląskie, pow. kłodzki, gm. Radków.
45. Teatr:
- a) Stary Teatr im. Heleny Modrzejewskiej z 1798 r. w Krakowie, przebudowany w l. 1841-42 oraz w l. 1903-06; przy wejściu tablica upamiętniająca artystów związanych z teatrem (najstarszy budynek teatralny w Polsce),
 - b) Teatr Stary z 1822 r. na Starym Mieście w Lublinie, u zbiegu ulic Jezuickiej i Dominikańskiej (pierwszy stały budynek teatralny, najstarszy teatr publiczny w Polsce, który przetrwał w niezmienionym kształcie).
46. Uzdrawisko – Cieplice Śląskie-Zdrój w Jeleniej Górze; terapia przy użyciu wód leczniczo-termalnych prowadzona jest nieprzerwanie od 1281 r.; temperatura wody dochodzi do 90 °C, co czyni cieplickie źródła najgorętszymi w Polsce (najstarsze nieprzerwanie działające uzdrawisko w Polsce).
47. Wiatrak z 1585 r. na terenie Wielkopolskiego Parku Etnograficznego (Oddział Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy) w Dziekanowicach, nad brzegiem jeziora Lednica (najstarszy datowany wiatrak w Polsce), woj. wielkopolskie, pow. gnieźnieński, gm. Łubowo.
48. Winda z 1911 r. w Domu Towarowym „Słowiniec” w Słupsku, pl. Zwycięstwa 11 (najstarsza sprawna drewniana winda w Polsce i w Europie), woj. pomorskie.
49. Zamek:
- a) zamek kasztelański z XII/XIII w. we Wleniu (najstarszy murowany zamek w Polsce), woj. dolnośląskie, pow. lwówecki,
 - b) zamek królewski z 2 poł. XIII w. na Wzgórzu Przemysła w Poznaniu (najstarsza rezydencja królewska w Polsce).

50. Zbiornik Zapora [Jezioro Myłof] – sztuczny zbiornik wodny z 1848 r. na rzece Brdzie w Borach Tucholskich (najstarszy zbiornik retencyjny [sztuczne jezioro zaporowe] w Polsce); poj. 16,2 mln m³, pow. 10,5 km²; zintegrowana zapora wodna wys. 12 m, woj. pomorskie, pow. chojnicki, gm. Czersk, kolonia Zapora.
51. Zespół klasztorny w Jabłecznej nad Bugiem, cerkiew św. Onufrego z l. 1838-40, dzwonnica bramna, monaster stauropigialny [klasztor prawosławny podlegający bezpośrednio Patriarsze] z 2 poł. XV w., Wyższe Prawosławne Seminarium Duchowne, cmentarz (najstarszy w Polsce sakralny zespół monastyczny), woj. lubelskie, pow. bialski, gm. Sławatycze.

II. Największe:

1. Amfiteatr:
 - a) amfiteatr na Górze Świętej Anny, poj. ok. 50 tys. osób, w tym 7 tys. miejsc siedzących (największy w Polsce i jeden z największych w Europie amfiteatr skalny), woj. opolskie,
 - b) amfiteatr w Koszalinie, ul. Piastowska 7 (największy w Polsce amfiteatr z widownią krytą stałym dachem; jeden z nielicznych w pełni zadaszonych obiektów tego typu w Polsce z unikatowym obrotowym dachem), ok. 6 tys. miejsc, woj. zachodniopomorskie.
2. Aquapark „Fala” z 2008 r. w Łodzi; pow. 10 ha, pow. lustra wody 2.450 m², 4 baseny w cz. wewnętrznej i 3 baseny w cz. zewnętrznej, poj. ok. 1.200 os. (największy park wodny w Polsce).
3. Bank Państwa z 1906 r. w Łodzi (ob. Oddział Okręgowy NBP), al. Tadeusza Kościuszki 14 (największy zabytkowy budynek bankowy w Polsce z największą salą operacyjną w Polsce i w Europie, wys. 10 m, pow. 1.000 m²).
4. Barbakan [potocz. zw. Rondlem] z 1499 r. na Starym Mieście w Krakowie (ob. Oddział Muzeum Historycznego Miasta Krakowa); śred. baszty ok. 25 m, 7 wieżyczek i 130 otworów strzelniczych, gr. murów 3 m (największa tego typu budowla w Polsce i jedyna tak dobrze zachowana w Europie).
5. Basen w Elblągu z 1934 r. (największy odkryty basen w Polsce i w Europie), pow. lustra wody 3,4 ha, dł. 340 m, szer. 100 m.
6. Baszta Morze Czerwone z 2. poł. XIV w. w Stargardzie Szczecińskim (największa i najokazalsza baszta miejska w Polsce), wys. 34 m, oparta na cokole o wym. 8 × 9 m, 3 tarasy widokowe woj. zachodniopomorskie.
7. Bory Tucholskie w dorzeczu Brdy i Wdy (największy zwarty kompleks leśny w Polsce); pow. ok. 120 tys. ha; 17 rezerwatów przyrody, w tym 6 leśnych, 8 wodnych i torfowiskowych oraz 3 faunistyczne (do zaliczenia na odznakę należy zdobyć 15 pkt. wg regulaminu OTP na wycieczce pieszej).
8. Budowla sakralna:
 - a) archikatedra Chrystusa Króla z 1955 r. w Katowicach, ul. Plebiscytowa 49a (największa katedra w Polsce), wys. 64 m, dł. 101 m, szer. 50 m, kubatura ok. 310 tys. m³,
 - b) cerkiew Świętego Ducha z 1999 r. w Białymstoku, ul. Antoniuk Fabryczny 13; dł. 55 m, szer. 38 m, wys. 50 m, poj. ok. 2.500 osób,
 - c) kaplica św. Kingi – patronki górników solnych z 1896 r. w kopalni soli „Wieliczka” w Wieliczce (największa podziemna świątynia w Polsce i na świecie), gł. 101 m, dł. 54 m, szer. 18 m, wys. 12 m, woj. małopolskie,

- d) kościół drewniany:
- kościół Wniebowzięcia NMP i św. Michała Archanioła w Haczowie z ok. 1459 r. (największy, najstarszy i najlepiej zachowany gotycki kościół drewniany konstrukcji zrębowej w Polsce i w Europie, praktycznie niezmienny pod względem konstrukcyjnym, z bogatym wystrojem malarskim i rzeźbiarskim), woj. podkarpackie, pow. brzozowski,
 - Kościół Pokoju pw. Ducha Świętego z l. 1654-55 w Jaworze, Park Pokoju 2, wys. 16 m, dł. 44 m, szer. 14 m, pow. 1.180 m², kubatura 21 tys. m³, poj. ok. 6 tys. osób (największy drewniany kościół ewangelicki w Polsce), woj. dolnośląskie,
- e) kościół murowany:
- bazylika konkatedralna Wniebowzięcia NMP [Bazylika Mariacka] z XIV-XVI w. na Głównym Mieście w Gdańsku, ul. Podkramarska 5 (największa średniowieczna świątynia z cegły w Polsce i na świecie); wys. 82,0 m, dł. 105,5 m, szer. 66 m, poj. ok. 25 tys. osób,
 - Kościół Jezusowy w Cieszynie z 1772 r., pl. Kościelny 6 (największy kościół ewangelicki w Polsce i zarazem największa świątynia luteraska w Europie Środkowo-Wschodniej), wys. 24 m, dł. 54,5 m, szer. 38,5 m, poj. ok. 7 tys. osób, w tym 3,5 tys. miejsc siedzących woj. śląskie,
- f) meczet i minaret z 1989 r. w Gdańsku, ul. Antoniego Abrahama 17a (jeden z czterech ob. czynnych meczetów i największy w Polsce),
- g) molenna z l. 1910-12 w Suwałkach, ul. Sejneńska 21a (największy dom modlitwy staroobrzędowców w Polsce), woj. podlaskie,
- h) synagoga Pod Białym Bocianem z 1829 r. we Wrocławiu, ul. Pawła Włodkowica 7.
9. Centrum Astronomii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, położone w Piwnicach k/Torunia, zał. w 1948 r. (największe obserwatorium astronomiczne w Polsce z największym teleskopem optycznym o śred. 90 cm i radioteleskopem o śred. 32 m z 1994 r.), woj. kujawsko-pomorskie, pow. toruński, gm. Łysomice.
10. Cinema City Poznań Kinopolis na Franowie w Poznaniu, ul. Bolesława Krzywoustego 72 (największe kino w Polsce, jako jedyne posiadające certyfikat THX George'a Lucasa); w 20 salach może jednocześnie oglądać filmy 7.338 widzów, pow. 53,3 tys. m².
11. Cmentarz:
- a) Cmentarz Centralny z 1900 r. w Szczecinie, ul. Ku Słońcu (największa pozakościelna nekropolia w Polsce i trzecia w Europie); pow. 163 ha,
- b) Cmentarz-Mauzoleum Palmiry [zw. Warszawskim Katyniem] na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego (największy cmentarz z grobami ofiar II wojny światowej w Polsce); ok. 2 tys. mogił Polaków i Żydów, woj. mazowieckie, pow. nowodworski, gm. Czosnów,
- c) cmentarz w Osuchach w Puszczy Solskiej (największy cmentarz partyzancki w Polsce i w Europie); mogiły ok. 300 partyzantów Batalionów Chłopskich i Armii Krajowej poległych w 1944 r., woj. lubelskie, pow. biłgorajski, gm. Łukowa,
- d) kirkut [cmentarz żydowski] z 1892 r. w Łodzi, ul. Bracka (największa nekropolia żydowska w Polsce i w Europie); pow. 42 ha; ok. 230 tys. pochowanych, w tym ok. 45 tys. mogił ofiar pogromu w łódzkim getcie,
- e) mizar [cmentarz muzułmański] z 2. poł. XVIII w. w Bohonikach (największy cmentarz wyznawców religii Mahometa w Polsce); pow. ok. 2 ha, woj. podlaskie pow. sokólski, gm. Sokółka.
12. Dolina Chochołowska we wsi Witów na Podhalu w Tatrach, (największa i najdłuższa dolina walna w Polsce); pow. 35,6 km², dł. ok. 10 km, woj. małopolskie, pow. tatrzański, gm. Kościelisko.
13. Drzewo – dąb szypułkowy „Napoleon” w Nadleśnictwie Przytok (najgrubsze drzewo w Polsce); obw. 1.043 cm, wys. 22 m, wiek ok. 700 lat, woj. lubuskie, pow. zielonogórski, gm. Zabór.
14. Fabryka – Księży Młyn [d. zakłady Karola Scheiblera], zespół fabryk włókienniczych i obiektów towarzyszących z poł. XIX w. w Łodzi (największy zespół fabryczny i największe skupisko famu [domy rodzinne] w Polsce).
15. Głaz narzutowy – „Tryglaw” [Trzyglów] w Tychowie, obw. 44,0 m, wys. 3,80 m, woj. zachodniopomorskie, pow. białogardzki.
16. Grunwald pole bitwy z 1410 r. – obszar położony 2 km na pld.-wsch. od wsi Grunwald, pomiędzy Stębarkiem, Łodwigowem i Ulnowem, Pomnik Zwycięstwa Grunwaldzkiego [granitowy obelisk, 11 masztów wys. 30 m, amfiteatr z mapą plastyczną bitwy] oraz Muzeum Bitwy pod Grunwaldem (miejsce największej bitwy w średniowiecznej Europie), województwo warmińsko-mazurskie, powiat ostródzki.
17. Hala Ludowa [Hala Stulecia] z l. 1911-13 w Parku Szczytnickim we Wrocławiu – hala widowiskowo-sportowa, wys. 42 m, szer. 95 m, śred. kopuły 67 m, pow. 14 tys. m², poj. 10 tys. osób, ul. Wystawowa 1 (największa w Polsce rotunda oraz najmłodszy polski obiekt na Liście Światowego Dziedzictwa Kultury i Przyrody UNESCO, wpisany w 2006 r.).
18. Hotel Gołębiwski n/jez. Tałty w Mikołajkach, ul. Mrągowska 34 (największy hotel w Polsce); 573 pokoje, w tym 47 pokoi rodzinnych [tzw. „Studio”] i 15 apartamentów, kompleks basenów „Tropikana” o pow. 2.000 m², 2 restauracje, Night Club oraz 2 kawiarnie, woj. warmińsko-mazurskie, pow. mrągowski.
19. Jezioro Śniardwy na Pojezierzu Mazurskim w Krainie Wielkich Jezior Mazurskich w dorzeczu Pisy, jez. morenowe, pow. 11.383,3 ha, dł. 22,1 km, szer. 13,4 km, gł. 23,4 m, woj. warmińsko-mazurskie, pow. piski.
20. Jezioro Włocławskie [tzw. Zalew Włocławski] – sztuczny zalew z 1970 r. na środkowej Wiśle (największy pod względem powierzchni sztuczny zbiornik wodny w Polsce); poj. 408 mln m³, pow. 70,4 km², dł. 58 km, szer. 3 km, gł. linii brzegowej ok. 160 km, gł. 10 m, woj. kujawsko-pomorskie i woj. mazowieckie.
21. Karczma Bartła w Goniądzu nad Biebrzą, na terenie Ośrodka Wypoczynkowo-Szkoleniowego „Bartłowizna” – replika XVII w. karczmy (największa budowla z bali drewnianych w Polsce), woj. Podlaskie, pow. moniecki.
22. Kopiec Powstania Warszawskiego z l. 1946-50 na Czerniakowie w Warszawie, (największy i najwyższy kopiec w Polsce, powstał z gruzów Warszawy, przesiąkniętych krwią i łzami Warszawiaków); wysokość względna: ok. 37 m

- [121 m n.p.m.], schody dł. 200 m, 400 stopni i 40 podestów; na wierzchołku kotwica-pomnik – symbol Polski walczącej o wys. 15 m.
23. Kozy – największa pod względem liczby ludności wieś w Polsce, ok. 11.500 mieszkańców, woj. śląskie, pow. bielski.
 24. Krucyfiks w kościele św. Antoniego Padewskiego z 1930 r. w Pile, ul. Ludowa 10 (największy krucyfiks w kościołach Polski i Europy); rzeźba Chrystusa wykonana z jednego kawałka drewna, pokryta płatkami brązu – dzieło Bertholda Müllera z Oerlinghausen, wys. ok. 7 m.
 25. Krzyż pokutny z 1542 r. w Stargardzie Szczecińskim, przy drodze do Chociwła, ok. 1 km na wsch. od bramy Wałowej (największy i najwyższy w Polsce); wys. 2,76 m, woj. zachodniopomorskie.
 26. Muzeum Budownictwa Ludowego z 1958 r. w Sanoku (największy skansen w Polsce), pow. 38 ha, woj. podkarpackie.
 27. Muzeum Narodowe w Krakowie z 1879 r., pałac biskupa Erazma Ciołka, ul. Kanonicza 17 (największe muzeum i najstarsze muzeum narodowe w Polsce); 10 oddziałów, 11 galerii, 21 działów, 2 biblioteki i 12 pracowni konserwacji.
 28. Obszar ochrony ścisłej Sieraków im. prof. Romana Kobendzy [d. ścisły rezerwat przyrody] w pradolinie Wisły na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego, (największy i najbardziej wartościowy przyrodniczo obszar ochrony ścisłej w Polsce); największą osobliwością przyrodniczą jest rozmarynek [chamedafne północna], relikw epoki lodowcowej; pow. 1.204,91 ha, woj. mazowieckie, pow. warszawski zachodni.
 29. Ogród:
 - a) Miejski Ogród Zoologiczny „Wybrzeża” z 1954 r. w Gdańsku-Oliwie, ul. Karwieńska 3, pow. 136 ha,
 - b) Ogród Botaniczny im. Jakuba Mowszowicza z 1973 r. na Polesiu w Łodzi, ul. Krzemieniecka 36/38, pow. 64 ha (integralną częścią ogrodu jest Palmiarnia znajdująca się w Parku Źródlika).
 30. Ołtarz Zaśnięcia NMP dłuta Wita Stwosza z l. 1477-89 w Kościele Mariackim na Rynku w Krakowie (największa średniowieczna nastawa ołtarzowa w Polsce i w Europie); wym. 11 × 13 m, ok. 200 figur o wys. do 2,7 m.
 31. Opactwo Cystersów z l. 1649-1739 w Lubiążu, bazylika Wniebowzięcia, klasztor i pałac opatów, pomocniczy kościół św. Jakuba, zabudowania gospodarcze; dł. fasady 223 m, ponad 300 sal (największy zespół obiektów sakralnych w Polsce i drugi co do wielkości na świecie), woj. dolnośląskie, pow. wołowski, gm. Wołów.
 32. Organy piszczalkowe z 1913 r. w bazylice archikatedralnej św. Jana Chrzciciela [pierwotnie w Hali Stulecia] we Wrocławiu, pl. Katedralny 18 (największe zabytkowe organy kościelne w Polsce); 151 głosów, w tym 124 na emporze i 27 na poddaszu w prezbiterium.
 33. Palmiarnia Poznańska z 1910 r. Parku Wilsona w Poznaniu (największe w Polsce i jedno z największych w Europie sztucznych zbiorowisk roślinności tropikalnej); w 12 pawilonach prezentowanych jest ok. 1.100 gat. roślin, a w akwarium 170 gat. ryb oraz około 50 gat. roślin wodnych, pow. 4.600 m².
 34. Pałac Izraela Kalmanowicza Poznańskiego z XIX w. w Łodzi [tzw. Łódzki Luwr], ul. Ogrodowa 15 (największy pałac fabrykancki w Polsce); ob. Muzeum Historii Miasta Łodzi, 4 kondygnacje, dł. 150 m, szer. 65 m.
 35. Panorama Raclawicka z 1849 r. – Oddział Muzeum Narodowego we Wrocławiu, ul. Jana Ewangelisty Purkyniego 11 (największy w Polsce obraz o wym. 114 × 15 m); dzieło autorstwa m.in. Jana Styki i Wojciecha Kossaka.
 36. Park:
 - a) Biebrzański Park Narodowy, utworzony w 1993 r., pow. 59.223 ha, otulina 66.824 ha, woj. podlaskie,
 - b) Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej im. prof. Witolda Sławińskiego, utworzony w 1988 r., pow. 74.447 ha, otulina 52.255 ha, woj. podlaskie,
 - c) Park miejski w Sanoku na zboczu Góry Parkowej [362 m n.p.m.] (największy park typu górskiego w Polsce; unikatowy na skalę europejską), pow. 10 ha, woj. podkarpackie,
 - d) Park Żywiecki [d. ogród zamkowy] z XIX/XX w. wokół Pałacu Habsburgów [tzw. Nowy Zamek] i Starego Zamku w Żywcu (największy w Polsce park krajobrazowy w stylu angielskim), pow. 26 ha, woj. śląskie.
 37. Piramida w Rapie z 1811 r. (największa zabytkowa piramida w Polsce); zbudowana na rzucie kwadratu o boku dł. 10,4 m, wys. 15,9 m, woj. warmińsko-mazurskie, pow. gołdapski, gm. Banie Mazurskie.
 38. Planetarium Śląskie z 1955 r. w Wojewódzkim Parku Kultury i Wypoczynku im. gen. Jerzego Ziętka w Chorzowie (największe i najstarsze planetarium w Polsce), woj. śląskie.
 39. Pomnik Powstańców Śląskich z 1967 r., w pobliżu ronda gen. Jerzego Ziętka, przy al. Wojciecha Korfa, w parku Powstańców Śląskich w Katowicach – pomnik upamiętniający trzy wystąpienia zbrojne ludności śląskiej przeciwko władzom niemieckim, mające na celu wywalczenie przyłączenia Górnego Śląska do Polski (największy i najcięższy pomnik w Polsce); proj. prof. Gustaw Zemła i arch. Wojciech Zabłocki, masa ok. 60 t.
 40. Port Gliwice z 1939 r., przy ul. Portowej w Gliwicach – port rzeczny na Kanale Gliwickim, jeden z elementów Śląskiego Centrum Logistyki (największy, najnowocześniejszy i najbardziej uniwersalny port śródlądowy w Polsce); zdolność przeładunkowa 2 mln t. rocznie, woj. śląskie.
 41. Port Lotniczy Warszawa im. Fryderyka Chopina na Okęciu w Warszawie (największe lotnisko w Polsce); pow. 500 ha, 4 terminale pasażerskie.
 42. Porytowe Wzgórze – miejsce bitwy w 1944 r., ob. rez. przyrody Lasy Janowskie o pow. 2.677 ha (miejsce największej bitwy partyzanckiej na ziemiach polskich w czasie II wojny światowej), woj. lubelskie, pow. janowski.
 43. Pustynia Błędowska – największy obszar piasków lotnych w Polsce, uważana za jedyną naturalną pustynię w Europie; pow. ok. 33 km² (do zaliczenia na odznakę należy zdobyć 15 pkt. wg regulaminu OTP na wycieczce pieszej), woj. śląskie i woj. małopolskie.
 44. Rezerwat przyrody Stawy Milickie na terenie Parku Krajobrazowego Dolina Baryczy; utworzony w 1963 r., pow. 5.324,31 ha, woj. dolnośląskie, pow. milicki, gm. Milicz.
 45. Rondo w Głogowie na drodze krajowej nr 12 (największe rondo w Polsce i w Europie), woj. dolnośląskie.

46. Rosarium z 1968 r. w Wojewódzkim Parku Kultury i Wypoczynku im. gen. Jerzego Ziętki w Chorzowie (największy w Polsce i jeden z największych w Europie różany ogród); pow. ok. 7 ha, woj. śląskie.
47. Ruiny zamku Krzyżtopór z l. 1627-44 w Ujeździe, pow. murów wynosiła 3.730 m² (zamek został zbudowany w oparciu o kalendarz; posiadał 4 wieże, odpowiadające 4. porom roku, 12 wielkich sal, tyle ile miesiące, 52 pokoje, tyle ile tygodni i 365 okien, po jednym na każdy dzień roku), woj. świętokrzyskie, pow. opatowski, gm. Iwaniska.
48. Rynek:
 - a) Rynek Główny w Krakowie (największy średniowieczny plac w Polsce i w Europie; miejsce o wyjątkowym znaczeniu historycznym, kulturowym i społecznym); wym. 200 × 200 m,
 - b) Rynek w Olecku (największy pod względem powierzchni rynek w Polsce); kształt nieregularnego trapezu o wym. 255 × 215 × 228 × 225 m, woj. warmińsko-mazurskie.
49. Schron z 1941 r. w Szczecinie (największy cywilny schron w Polsce z okresu II wojny światowej), gł. ok. 5 pięter, wys. 17 m, gr. ścian 3 m, gr. stropu 2,8 m, najdłuższy korytarz 100 m, pow. całkowita 2.500 m², pow. użytkowa 1.900 m²; udostępnione są dwie tematyczne trasy turystyczne: Trasa „II Wojna Światowa” oraz Trasa „Zimna Wojna”.
50. Skansen i Muzeum Pszczelarstwa im. prof. Ryszarda Kosteckiego z 1963 r. w Swarzędzu (największy w Polsce i w Europie skansen pszczelarski); unikatowy w skali europejskiej zbiór uli, ok. 230 obiektów, w tym 600-letnia barć wiślana, woj. wielkopolskie, pow. poznański.
51. „Spodek” – hala widowiskowo-sportowa z 1971 r. w Katowicach, al. Wojciecha Korfa 35 (największa hala widowiskowo-sportowa w Polsce; jeden z pierwszych w skali światowej obiektów z dachem zrealizowanych w koncepcji tensegrity); kubatura 338.732 m³, pow. użytkowa 29.473 m², wys. 32 m, ilość miejsc 11.500.
52. Stadion Śląski [Stadion Narodowy] z l. 1951-56 w Wojewódzkim Parku Kultury i Wypoczynku im. gen. Jerzego Ziętki w Chorzowie, ul. Katowicka 10 (największy obiekt sportowy w Polsce); nawierzchnia trawiasta, żużlowo-granitowa, wym. boiska 105 × 68 m, dł. toru żużlowego 368 m, poj. 47.200 miejsc siedzących, woj. śląskie.
53. Stare Miasto w Warszawie, zabudowa z XVII-XVIII w. o średniowiecznym układzie, otoczona pierścieniem murów obronnych z XIV-XVI w. (największy w Polsce i na świecie zespół architektoniczny planowo zrekonstruowany – na podstawie dawnych planów i m.in. obrazów Canaletta – po niemal całkowitym zniszczeniu podczas II wojny światowej).
54. Śląskie Wesołe Miasteczko w Wojewódzkim Parku Kultury i Wypoczynku im. gen. Jerzego Ziętki w Chorzowie, plac Atrakcji 1, pow. ok. 26 ha, woj. śląskie.
55. Teatr Wielki – Opera Narodowa z l. 1825-33 na pl. Teatralnym w Warszawie, będący siedzibą Opery Narodowej im. Stanisława Moniuszki (największy teatr w Polsce i na świecie; Teatr Narodowy w gmachu TW założony w 1765 r. posiada status pierwszej sceny dramatycznej w Polsce); widownia na ok. 1.800 miejsc.
56. Twierdza:
 - a) Twierdza Kraków z 2 poł XIX w. (największa i jedna z najlepiej zachowanych fortyfikacji w Polsce i w Europie); pierwotnie austriackie dzieła obronne; zespół ponad 120 niemal kompletnych obiektów i budowli obronnych, m.in. bastiony, forty, baterie i szańce, schrony, kawerny i koszary,
 - b) Twierdza Srebrnogórska k/Srebrnej Góry z l. 1765-77 (największa twierdza górską w Polsce i w Europie), woj. dolnośląskie, pow. ząbkowicki, gm. Stoszowice,
 - c) Twierdza Wisłoujście z XV w. w Gdańsku (największa twierdza morska w Polsce).
57. Uzdrowisko – Kołobrzeg (największe uzdrowisko w Polsce); 27 ośrodków sanatoryjnych o łącznej liczbie ok. 6.500 łóżek, woj. zachodniopomorskie.
58. Warszawa – największe pod względem powierzchni i liczby ludności oraz największe miasto na prawach powiatu w Polsce, założone w XIII w., prawa miejskie 1323 r., stolica województwa mazowieckiego od 1529 r. i stolica Polski od 1596 r., pow. 517,24 km² (łącznie z Wisłą), liczba ludności ok. 1,75 mln.
59. Wieża ciśnień z l. 1896-97 w parku Chrobrego w Stargardzie Szczecińskim (największy wodociąg w Polsce); wys. 67 m, poj. zbiornika 500 m³, woj. zachodniopomorskie.
60. Witraz w kolegiacie św. Wojciecha i św. Katarzyny w Jaworznie, pl. Św. Jana 17 (największy w Polsce i w Europie), woj. śląskie.
61. Wyspa Wolin (największa wyspa z najwyższym wybrzeżem klifowym w Polsce); pow. ok. 245 km²; klif wys. ok. 80 m, dł. 15 km, woj. zachodniopomorskie.
62. Zachęta Narodowa Galeria Sztuki z 1900 r. w Warszawie, w gmachu powstałego w 1860 r. Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych, pl. Stanisława Małachowskiego 3 (największa i jedna z najbardziej prestiżowych galerii sztuki współczesnej w Polsce).
63. Zamek:
 - a) Zamek krzyżacki z XIV-XV w. nad Nogatem w Malborku, składający się z trzech oddzielnych zamków: Zamku Wysokiego, Zamku Średniego oraz Zamku Niskiego [zw. Przedzamczem], pow. 20 ha, woj. pomorskie,
 - b) Zamek Królewski na Wawelu w Krakowie (największa rezydencja królewska, drugi pod względem wielkości zamek w Polsce i jeden z największych w Europie),
 - c) Zamek Książ z l. 1288-92, zw. perłą Dolnego Śląska; jeden z elementów Szlaku Zamków Piastowskich (największy zamek książęcy, trzeci pod względem wielkości zamek w Polsce i jeden z największych w Europie), woj. dolnośląskie.
64. Zapora Solińska z 1968 r. (największa i najwyższa w Polsce); wys. ok. 81,8 m, dł. 664 m, kubatura ok. 760 tys. m³, woj. podkarpackie, pow. leski.
65. Zawoja – wieś położona w Beskidzie Żywieckim u stóp Babiej Góry (największa pod względem powierzchni i jedna z najdłuższych wsi w Polsce), dł. ok. 18 km, woj. małopolskie, pow. suski.
66. Zespół 42. kapliczek i kościółków kalwaryjskich położonych między górami Żar i Lanckorona, tworzących kalwarię z 1602 r. fundacji Mikołaja Zebrzydowskiego w

sanktuarium pasyjno-maryjnym w Kalwarii Zebrzydowskiej (największa i najstarsza kalwaria w Polsce), woj. małopolskie, pow. wadowicki.

III. Najmniejsze:

1. Browar Zamkowy w Radomiu, założony w 1997 r., od 2000 r. na tyłach sklepu Dionizos, ul. Bolesława Limanowskiego 71 (najmniejszy browar w Polsce), woj. mazowieckie.
2. Cmentarz Karaimski z 1890 r. na Woli w Warszawie, przy ul. Redutowej 34 (najmniejsza nekropolia i jedyny cmentarz karaimski w Polsce); pow. ok. 1 ha, ok. 40 mogił.
3. Dwór w Szymbarku – replika dworu z miejscowości Salino k/Wejherowa (najmniejszy dwór w Polsce), woj. pomorskie, pow. kartuski, gm. Stężycza.
4. Figurka Matki Bożej z Dzieciątkiem w kościele pw. Wniebowzięcia NMP w zespole klasztornym oo. Dominikanów w Gidlach; znaleziona w 1516 r., koronowana w 1923 r., wys. 9 cm (najmniejsza kamienna figurka Matki Boskiej w Polsce), woj. łódzkie, pow. radomszczański.
5. Hotel „Noma Residence” w pałacu myśliwskim z 1868 r. w Promnicach nad Jeziołem Paprocańskim w Puszczy Pszczyńskiej (najmniejszy hotel w Polsce); hotel czterogwiazdkowy, 11 komfortowych pokoi, w tym 2 apartamenty oraz 2 pokoje w domku myśliwskim oddalonym ok. 80 m od pałacu, restauracja, woj. śląskie, pow. pszczyński, gm. Kobiór.
6. Jaskinia – Schronisko Paść Królowej na Pogórzu Wielickim (najmniejsza jaskinia w Polsce i na świecie); dł. 1,5 m, woj. małopolskie.
7. Kamieniczka z XVII w. na Starym Mieście w Warszawie, ul. Kanonia 20/22 (najwyższy dom w Polsce); szer. 1,4 m. Ma tylko wąską bramę i dwa okna nad nią. Tak naprawdę to jego fasady od ul. Dawnej i od strony Wisły są szersze; stoi na planie zbliżonym do trójkąta. Właściciel zapewne sporo oszczędzał na podatku miejskim, który liczono niegdyś od szerokości fasady ulicznej i ilości okien na jednym piętrze.
8. Krzyż pokutny z 1813 r. przy kościele pw. Matki Boskiej Różańcowej w Jasieniu, wykonany z kamienia młyńskiego, wys. 37 cm (najmniejszy krzyż pokutny w Polsce), woj. lubuskie, pow. żarski.
9. Latarnia Morska Jastarnia z 1938 r. na Mierzei Helskiej (najmniejsza na polskim wybrzeżu Bałtyku); wys. wieży 13,5 m, wys. światła 22,0 m n.p.m., zasięg światła 15,0 Mm, woj. pomorskie, pow. pucki.
10. Miasto:
 - a) Stawiszyn (najmniejsze pod względem powierzchni miasto w Polsce); prawa miejskie 1291 r., pow. 0,99 km², liczba ludności ok. 1.500, woj. wielkopolskie, pow. kaliski.
 - b) Wyśmierzyce (najmniejsze pod względem liczby ludności miasto w Polsce); prawa miejskie 1338 r., pow. 16,84 km², liczba ludności ok. 920, woj. mazowieckie, pow. białobrzegi.
11. Muzeum:
 - a) Muzeum Guzików w Łowiczu, ul. Podrzeczna 18/4, założone w 1997 r. przez Jacka Rutkowskiego – opiekuna i jedynego dysponenta zbiorów (najmniejsze muzeum w Polsce); zbiory zgromadzone są w walizce należącej kiedyś do łowickiego kupca Bolesława Modesta Majewskiego, woj. łódzkie.
 - b) Muzeum Najmniejszych Książek Świata Zygmunta Szkocnego w dzielnicy Piotrowice w Katowicach, ul. Traktorzystów 5; wystawa funkcjonuje od 1970 r. w prywatnym domu, w którym żył i tworzył autor. Wystawione zbiory przedstawiają miniaturowe wersje wybitnych dzieł literatury polskiej autorstwa urodzonego w pobliskiej Czeladzi artysty introligatora. Zgromadzono 87 ze 165 miniaturowych dzieł, w tym najmniejsze z nich – „*Alfabet łaciński*” o wym. 0,8 × 1,0 mm, które trafiło do Księgi rekordów Guinnessa.
12. Ogród:
 - a) Ogród Botaniczny Uniwersytetu Warszawskiego z 1811 r. w Warszawie (najmniejszy i jeden z najstarszych ogrodów botanicznych w Polsce); pow. 5.16 ha.
 - b) Ogród Zoologiczny z 1959 r. w Braniewie (najmniejszy ogród zoologiczny w Polsce); pow. 3 ha, w średniowiecznej fosie obronnej Starego Miasta, na terenie przedwojennego ogrodu botanicznego woj. warmińsko-mazurskie.
13. Park:
 - a) Ojcowski Park Narodowy (najmniejszy park narodowy w Polsce); pow. 2.146 ha, otulina 6.777 ha, woj. małopolskie.
 - b) Park Krajobrazowy Stawki w Zespole Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego na terenie Niecki Włoszczowskiej (najmniejszy park krajobrazowy w Polsce); pow. 1.732 ha, otulina 2.434 ha, woj. śląskie.
14. Planetarium im. Jana Heweliusza z 1993 r. w Potarzycy k/Jarocina, wpisane do rejestru światowych placówek astronomicznych przez Międzynarodową Unię Astronomiczną (najmniejsze planetarium w Polsce); kopuła projekcyjna o śred. 5 m, 40 miejsc, projektor w kształcie kuli o śred. 32 cm posiada 24 obiektywy; obiekt jest jedyną tego typu pomocą dydaktyczną działającą w polskim gimnazjum, woj. wielkopolskie, pow. jarociński.
15. Rezerwat przyrody „Kołacznia” z 1957 r. (najmniejszy rezerwat w Polsce); pow. 0,1 ha; jedyne w Polsce naturalne stanowisko krzewu różanecznika żółtego zw. azalią pontyjską, woj. podkarpackie, pow. leżajski, gm. Nowa Sarzyna.
16. Rzeka Klonownica [Cicha Rzeczka] nieopodal Augustowa, łączy jeziora Necko i Białe Augustowskie (najkrótsza rzeka żeglowna w Polsce); według różnych źródeł dł. od 550 do 800 m, woj. podlaskie, pow. augustowski.
17. Ulica:
 - a) Ulica Leopolda Infelda w Sosnowcu (najkrótsza ulica w Polsce); dł. 25 m, woj. śląskie.
 - b) Ulica Wąska w dzielnicy Borek w Zwierzyńcu na Roztoczu (największa ulica w Polsce); szer. ok. 1,8 m, woj. lubelskie, pow. zamojski.
18. Uzdrowisko – Przerzeczyn-Zdrój (najmniejsze obecnie działające uzdrowisko w Polsce); 4 obiekty sanatoryjne ze 170 miejscami łóżkowymi oraz park zdrojowy, woj. dolnośląskie, pow. dzierzoniowski, gm. Niemcza.
19. Zamek biskupi z 1 poł. XV w. w Oporowie – d. rezydencja prymasa Polski abp. Władysława Oporowskiego, ob. Muzeum Wnętrz Stylowych (najmniejszy i jeden z najlepiej zachowanych średniowiecznych zamków w Polsce); zbudowany na planie nieregularnego czworoboku o wym. ok. 25 × 30 m, pow. użytkowa ok. 900 m², park krajobrazowy z XVII w. o pow. 10 ha, woj. łódzkie, pow. kutnowski.

IV. Najwyższe:

1. Biurowiec – Warsaw Trade Tower (WTT) z I. 1997-99 w Warszawie, ul Chłodna 51 (ob. 2. po PKiN najwyższy budynek w Polsce); wys. 208 m, wys. do dachu 184 m, 43 kondygnacje.
2. Budowla sakralna:
 - a) współczesna budowla sakralna – bazylika MB Bolesnej Królowej Polski w Licheniu Starym z 2004 r. (najwyższy i największy kościół w Polsce), kubatura 300 tys. m³, pow. 23 tys. m², dł. 139 m, szer. 162 m, wys. 103,5 m, wys. wieży 141,5 m, woj. wielkopolskie, pow. koniński, gm. Ślesin,
 - b) zabytkowa budowla sakralna – bazylika archikatedralna św. Jakuba w Szczecinie, ul. Św. Jakuba 1, wys. 110,18 m, po zakończeniu rekonstrukcji wieży w 2008 r.
3. Drzewo – jodła pospolita na zboczu góry Święty Krzyż w Świętokrzyskim Parku Narodowym, wys. 51,0 m, wiek ok. 280 lat, woj. świętokrzyskie, pow. kielecki.
4. Fontanna na jeziorze Malta w Poznaniu – pływające urządzenie, spoczywające na zakotwiczonych pontonach, podświetlane sześcioma podwodnymi lampami, wys. 60 m.
5. Góra Łącka na Mierzei Łebskiej, na terenie Słowińskiego Parku Narodowego, wys. 42 m n.p.m., tempo przemieszczania 3,5-10 m/rok (najwyższa ruchoma wydma w Polsce), woj. pomorskie.
6. Góry – Tatry (do zaliczenia na odznakę należy zdobyć jeden dowolny szczyt tatrzański oraz 20 pkt. wg regulaminu GOT na wycieczce w dowolnym rejonie tatrzańskim).
7. Hotel InterContinental z 2003 r. w Warszawie, ul. Emilii Plater 49 (najwyższy pięciogwiazdkowy hotel w Polsce i trzeci co do wysokości w Europie); wys. 163,5 m, wys. do dachu 153,5 m, 45 kondygnacji, 326 pokoi, w tym 75 apartamentów oraz 12 sal konferencyjnych.
8. Hotel Piramida n/Jez. Paprocańskim w Tychach (najwyższa i największa piramida w Polsce); wys. 32,0 m, wym. podstawy: 50 × 50 m; zbudowana w oparciu o piramidę Cheopsa w Gizie z zachowaniem wszystkich proporcji oraz usytuowania względem słońca i kierunków świata, woj. śląskie.
9. Komin (ex aequo); do zaliczenia na odznakę należy wybrać jeden dowolny obiekt:
 - Elektrociepłownia Kawęczyn w Warszawie z 1983 r., wys. 300,0 m,
 - Elektrownia Bełchatów w Bełchatowie z 1979 r., wys. 300,0 m,
 - Elektrownia Jaworzno w Jaworznie z 1977 r., wys. 300,0 m,
 - Elektrownia Rybnik w Rybniku z 1974 r., wys. 300,0 m,
 - Elektrownia Kozienice w Kozienicach z 1972 r., wys. 300,0 m.
10. Krzyż – pamiątka 2000 lat chrześcijaństwa na Miejskiej Górze [716 m n.p.m.] w Paśmie Łososińskim w Beskidzie Wyspowym k/Limanowej; stalowy monument o konstrukcji ażurowej na żelbetowym cokole z tarasem widokowym, wys. 37,0 m.
11. Latarnia Morska Świnoujście z 1857 r. w dzielnicy Warszów Świnoujścia (najwyższa w Polsce i jedna z najwyższych na świecie); wys. wieży 67,70 m, wys. światła 65,00 m n.p.m., zasięg światła 24 Mm, woj. zachodniopomorskie.
12. Maszt RTCN (Radiowo-Telewizyjne Centrum Nadawcze) w Olsztynie Pieczewie z 1969 r., wys. 356,6 m.

13. Piec w Wielkiej Hali na Dworze Artusa w Gdańsku (najwyższy w Polsce i na świecie); wys. 11 m.
14. Pomnik Poległych Stoczniovców 1970 na pl. Solidarności w Gdańsku, przed Stoczną Gdańską (monument w postaci trzech krzyży z kotwicami, odsłonięty 16 grudnia 1980 r. w X rocznicę wydarzeń grudnia 70); wys. 42 m, masa 132 t.
15. Pręgierz z 1492 r. na Rynku we Wrocławiu (rekonstrukcja z 1985 r. najwyższego średniowiecznego pręgierza kamiennego w Polsce); kolumna z piaskowca, wys. 10 m, woj. dolnośląskie.
16. Pylon – Most im. Jana Pawła II z 2001 r. w Gdańsku, wys. 105,0 m.
17. Radiostacja gliwicka – drewniana wieża nadawcza z I. 1935-38 w Gliwicach, (najwyższa w Polsce i na świecie konstrukcja drewniana); wys. 110,7 m, woj. śląskie.
18. Ratusz Głównego Miasta z I. 1379-82 w Gdańsku, ul. Długi Targ 43 (ob. Muzeum Historyczne Miasta Gdańska); wys. 82,0 m.
19. Słup linii energetycznej nad Wisłą, na osiedlu Nowodwory w dzielnicy Białołęka w Warszawie, wys. 127,0 m.
20. Szczyt górski – Rysy w Tatrach Wysokich na terenie Tatrzańskiego Parku Narodowego, wys. 2.499 m n.p.m.
21. Turbina wiatrowa z 2004 r. na terenie Parku Wiatrowego Tymień k/Koszalin; wys. 140,0 m, woj. zachodniopomorskie, pow. koszaliński, gm. Będzino.
22. Wiadukt nieczynnej linii kolejowej, d. łączącej Prusy Wschodnie z Królewcem w Stańczykach w Puszczy Romińskiej (najwyższy wiadukt w Polsce); wys. 31,5 m, dł. 180 m, woj. warmińsko-mazurskie, pow. gołdapski, gm. Dubeninki.
23. Wieża wolnostojąca:
 - a) wieża betonowa – RTCN Święty Krzyż na Łysej Górze, wys. 158,0 m, woj. świętokrzyskie,
 - b) wieża stalowa – RTCN Ślęza na Ślęży, wys. 136,0 m, woj. dolnośląskie.
24. Wieżowiec – Pałac Kultury i Nauki z 1955 r. w Śródmieściu Warszawy, plac Defilad 1 (najwyższy budynek w Polsce pod względem wysokości całkowitej); wys. całkowita 237 m, wysokość do dachu 187,68 m, 43 kondygnacje, kubatura 817 tys. m³, pow. 123 tys. m²; od 2007 r. znajduje się w rejestrze zabytków.
25. Wodospad Siklawa na terenie Tatrzańskiego Parku Narodowego, wys. ok. 70 m; spada z progu Doliny Pięciu Stawów Polskich do Doliny Rostoki.
26. Zapora Wodna Pilchowice na rz. Bóbr z 1912 r. (najwyższa zapora kamienna i łukowa oraz druga co do wysokości i wieku zapora w Polsce); wys. 62 m, dł. korony 270 m, woj. dolnośląskie, pow. lwówecki, gm. Wleń.

V. Najdłuższe:

1. Akwedukt z I. 1845-49 niedaleko osady Fojtowo, na skraju Borów Tucholskich w obrębie Tucholskiego Parku Krajobrazowego – unikatowy zabytek architektury hydrotechnicznej wzorowany na antycznych rzymskich budowlach, będący skrzyżowaniem dwóch cieków wodnych: Czarskiej Strugi i Wielkiego Kanału Brdy (najdłuższy akwedukt w Polsce); dł. 75 m, woj. kujawsko-pomorskie, pow. tucholski, gm. Tuchola, sołectwo Legbąd.
2. Budowla sakralna – bazylika archikatedralna Trójcy Świętej, NMP i św. Bernarda z 2. poł. XIV w. w Gdańsku-Oliwie, ul. bp. Edmunda Nowickiego 5; dł. 107 m, szer. 28 m, pow. 2.200 m².

3. Budynek mieszkalny – falowiec z l. 1970-73 na os. Przymorze w Gdańsku, ul. Obrońców Wybrzeża 4, 6, 8, 10; dł. 860 m, szer. 13 m, wys. 32 m, 10 pięter.
 4. Falochron Wschodni z l. 1818-23 na wyspie Wolin, przy ujściu Świny w Świnoujściu (najdłuższy kamienny falochron w Polsce i w Europie); dł. 1.200 m, w tym ok. 1.000 m w głąb morza, szer. 7 m.
 5. Fontanna na rynku Centrum Handlowego Manufaktura w Łodzi, ul. Drewnowska 58 (najdłuższa w Polsce i w Europie); dł. 300,0 m, w dwóch ciągach.
 6. Gdanisko [wieża obronno-sanitarna] na zamku w Kwidzynie z murowanym krytym gankiem, wspartym na 5 wysokich arkadach (najdłuższe w Polsce i w Europie); dł. 55 m, woj. pomorskie.
 7. Jaskinia Wierchowska Górna na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej, w Jurajskim Parku Krajobrazowym „Dolinki Podkrakowskie”, na zboczu Doliny Kluczwoły we wsi Wierchowice, ul. Spacerowa (najdłuższa jaskinia w Polsce udostępniona do zwiedzania); dł. korytarzy 975 m, dł. trasy turystycznej 700 m, czas zwiedzania ok. 50 min., deniwelacja 25 m, woj. małopolskie, pow. krakowski, gm. Wielka Wieś.
 8. Jezioro Jeziorak na terenie Parku Krajobrazowego Pojezierza Iławskiego – jez. rynnowe, dł. 27,45 km, szer. 2,4 km, pow. 3.460 ha, gł. 12,9 m, wys. lustra wody 99,4 m n.p.m., woj. warmińsko-mazurskie, pow. iławski.
 9. Kanał Elbląski, łączący jezioro Druzno z jeziorem Szelağ (najdłuższy kanał żeglowny w Polsce); uruchomiony w 1860 r., dł. 83,3 km [w tym 43,82 km przypada na kanał sztuczny, a 39,48 km stanowią naturalne jeziora], 5 pochylni, 4 śluzy, woj. warmińsko-mazurskie.
 10. Molo:
 - a) Molo im. Jana Pawła II z 1928 r. w Sopocie, pl. Zdrojowy 2 (najdłuższe drewniane molo w Polsce i w Europie); dł. 511,5 m, z czego 458,0 m wchodzi w głąb Zatoki Gdańskiej, szer. 10 m,
 - b) molo z 1996 r. w Międzyzdrojach (najdłuższe betonowe molo w Polsce); dł. 395 m, szer. 17,5 m; ostatnie 40 m mola stanowi przystań pasażerska o nośności 70 t., woj. zachodniopomorskie.
 11. Most:
 - a) Most Solidarności z 2007 r. nad Wisłą w Płocku – część trasy ks. Jerzego Popiełuszki stanowiącej wsch. obejście miasta (najdłuższy i największy most w Polsce z najdłuższym przęsłem zastosowanym w mostach wantowych o pylonach kolumnowych zamocowanych w pomoście w Polsce i na świecie); dł. całkowita 1.712 m, dł. nad nurtem rzeki 615 m, szer. 27,5 m, 5 przęseł, rozpiętość głównego przęsła 375 m, wys. pylonów 63,7 m,
 - b) Most Kotlarski z 2001 r. nad Wisłą w Krakowie, łączący Grzegórzki z Zabłociem (najdłuższy most łukowy, nieposiadającym filarów na rzece w Polsce); dł. 166,6 m, szer. 36,8 m.
 12. Mury obronne z XIII-XV w. wokół Starego Miasta w Koźuchowie (najdłuższe i jedno z najlepiej zachowanych średniowiecznych murów obronnych w Polsce i w Europie); pierścień murów zachował się niemal w pierwotnej długości, wys. 7 m, gr. ok. 2 m, woj. lubuskie, pow. nowosolski.
 13. Ochotnica Dolna – wieś pomiędzy łańcuchem Gorców, a pasmem Lubania (najdłuższa wieś w Polsce); dł. 24 km, woj. małopolskie, pow. nowotarski.
 14. Podziemna trasa turystyczna „Pętla Boryszyńska” w pobliżu miejscowości Boryszyn; tajemniczy labirynt podziemnych korytarzy i komór niedokończonych przez Niemców baterii pancernych nr 5 (fragment Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego); trasa standardowa to 2 godz. wędrówki z przewodnikiem po podziemiach pętli, woj. lubuskie pow. świebodziński, gm. Lubrza.
 15. Rezerwat „Rzeka Drwęca” na Pojezierzu Mazurskim i Pojezierzu Chełmińsko-Dobrzyńskim – prawy dopływ Wisły od 1961 r. na całej swojej długości ichtiologiczny rezerwat przyrody, objęty siecią Natura 2000 (najdłuższy rezerwat przyrody w Polsce); dł. 253 km, pow. 444,38 ha, pow. dorzecza 5.536 km²; miejsce występowania rzadkiego minoga rzeczno-jeziernego (do zaliczenia na odznakę wystarczy krótki spacer nad rzeką w dowolnym miejscu), woj. warmińsko-mazurskie i woj. kujawsko-pomorskie.
 16. Rynek z XVIII w. w Pułtusku – brukowany, prostokątny plac o dł. 400 m (najdłuższy rynek w Polsce i w Europie), woj. mazowieckie.
 17. Rzeka Wisła bierze początek na stokach Baraniej Góry w Beskidzie Śląskim; za źródłowy potok przyjmuje się Czarną Wisetkę, wypływającą na wys. 1.107 m n.p.m.; uchodzi do Bałtyku, tworząc deltę (do zaliczenia na odznakę wystarczy krótki spacer nad rzeką w dowolnym miejscu); dł. 1.047 km.
 18. Schody prowadzące na Kopiec Powstania Warszawskiego na Czerniakowie w Warszawie (najdłuższe schody poza budynkiem w Polsce); od 2004 r. noszą nazwę al. Godziny „W”, dł. 200 m, 400 stopni i 40 podestów-spczników.
 19. Tunel:
 - a) tunel Wisłostrady z l. 2001-03 na Powiślu w Warszawie (najdłuższy drogowy tunel w Polsce); dwunawowy tunel drogowy, po 3 pasy ruchu w każdym kierunku, dł. na płd. 930 m, dł. na pn. 889 m,
 - b) tunel z l. 1909-11 pod Małym Wołowcem w Górach Wałbrzyskich, na linii kolejowej Wałbrzych Główny – Kłodzko (najdłuższy kolejowy tunel w Polsce); dł. 1.601 m, woj. dolnośląskie.
 20. Ulica Piotrkowska w Łodzi, biegnąca od pl. Wolności do pl. Niepodległości (najdłuższy deptak i trakt handlowy w Polsce i jeden z najdłuższych w Europie), dł. ok. 4,2 km.
 21. Ulica Wał Miedzeszyński w Warszawie, biegnąca wzdłuż prawego brzegu Wisły, od mostu księcia Józefa Poniatowskiego na płd., do granicy miasta; została przeprowadzona na wale ochraniającym przed wylewem Wisły wzniesionym w l. 1906-12; dł. 14.590 m (do zaliczenia na odznakę wystarczy krótki spacer ulicą w dowolnym miejscu).
 22. Wiadukt kolejowy z 1846 r. nad rzeką Bóbr w Bolesławcu (najdłuższy kamienny wiadukt kolejowy w Polsce i jeden z najdłuższych w Europie), materiał piaskowiec, 35 przęseł, dł. 490 m, wys. 26 m, szer. 8 m; w nocy oświetlony 58 projektorami kompaktowymi, woj. dolnośląskie.
- VI. Najgłębsze i najgłębiej położone:**
1. Depresja we wsi Raczki Elbląskie na Żuławach Wiślanych, 1,8 m p.p.m.; miejsce zostało oznakowane, dzięki staraniom Oddziału PTTK Ziemi Elbląskiej w Elblągu (najniższy punkt Polski), woj. warmińsko-mazurskie, pow. elbląski, gm. Elbląg.
 2. Jezioro Hańcza na Pojezierzu Wschodniosuwalskim, w dorzeczu Niemna, na terenie Suwalskiego Parku Krajobrazowego, pow. 311,4 ha, głęb. 108,5 m, dł.

4,5 km, szer. 1,2 km, wys. lustra wody 227,3 m n.p.m., dł. linii brzegowej 11,75 km, woj. podlaskie, pow. suwalski. gm. Przerośl.

3. Kopalnia Soli „Kłodawa” w Kłodawie z l. 1950-54 (eksploatacja soli od 1956 r.), Aleja 1000-lecia 2 (najgłębiej położona podziemna trasa turystyczna w Polsce i na świecie w największej czynnej kopalni soli kamiennej w Polsce); trasa turystyczna na poziomie 600 m pod ziemią, woj. wielkopolskie, pow. kolski.
4. Muzeum Żup Krakowskich z 1951 r.; ekspozycja podziemna w kopalni soli „Wieliczka” w Wieliczce, ul. Jana Mikołaja Daniłowicza 10 (najgłębiej położone i największe muzeum górnicze w Polsce); gł. 135 m, woj. małopolskie.
5. Pomnik Jana Pawła II z 1999 r., dłuta górnika rzeźbiarza Stanisława Anioła, wykuty w bryle soli, w kopalni soli „Wieliczka” w Wieliczce, ul. Jana Mikołaja Daniłowicza 10 (najgłębiej położony pomnik w Polsce i na świecie), woj. małopolskie.
6. Wąwóz Książ nad Pęcznicą w Górach Wałbrzyskich, na terenie Książańskiego Parku Krajobrazowego (najgłębszy wąwóz wędrowny w Polsce i w Europie), woj. dolnośląskie.
7. Wodospad w „Sztolni Czarnej”, d. kopalni złota i arsenu w Złotym Stoku [ob. muzeum], gł. 23 m, wys. 8 m (najgłębiej położony, jedyny podziemny wodospad w Polsce i unikalny na świecie), woj. dolnośląskie, pow. ząbkowicki.

VII. Najwyżej położone:

1. Arboretum im. Mieczysława Wilczkiewicza nad potokiem Jadwizanki w Łądku-Zdroju, ul. Stanisława Moniuszki, u podnóża Gór Złotych, na wys. 475-500 m n.p.m. (najwyżej położone i najmłodsze arboretum w Polsce); założone w 1972 r., pow. 2,03 ha, woj. dolnośląskie, pow. kłodzki.
2. Budowla sakralna – kaplica św. Wawrzyńca z 1681 r. na szczycie Śnieżki [1.602 m n.p.m.] k/Karpacza w Karkonoszach (najwyżej położony czynny obiekt sakralny w Polsce); budowla typu rotundowego na planie koła o śred. 7 m, wys. 14 m, woj. dolnośląskie, pow. jeleniogórski.
3. Budynek – Wysokogórskie Obserwatorium Meteorologiczne IMiGW z 1938 r. na Kasprowym Wierchu [1.987 m n.p.m.] w Tatrach Zachodnich, woj. małopolskie, pow. tatrzański, gm. Zakopane.
4. Karczma Honielnik na szczycie Gubałówki [1.126 m n.p.m.] w Zakopanem (najwyżej położona karczma w Polsce), woj. małopolskie, pow. tatrzański.
5. Kopalnia „Stanisław” – kopalnia odkrywkowa kwarcu w Górach Izerskich [1.084 m n.p.m.] eksploatowana od XIII w. (najwyżej położona kopalnia w Polsce i najwyżej położony obiekt tego typu w Europie), woj. dolnośląskie.
6. Krynica-Zdrój (najwyżej położone uzdrowisko polskie – 590 m n.p.m.), woj. małopolskie, pow. nowosądecki.
7. Obiekt zabytkowy – metalowy krzyż na Giewoncie [1.894 m n.p.m.] z 1901 r. (w 2007 r. wpisany do rejestru zabytków woj. małopolskiego).
8. Ruiny książęcego zamku Rogowiec z XIII w. w Górach Suchych na zach. od wioski Grzmiąca, wys. 870 m n.p.m. (najwyżej położony zamek w Polsce), woj. dolnośląskie, pow. wałbrzyski, gm. Głuszycza.
9. Rynek i ratusz z l. 1723-37 w Boguszwie-Gorcach, pl. Odrodzenia 1 (najwyżej położone obiekty tego typu w Polsce – 592 m n.p.m.), woj. dolnośląskie, pow. wałbrzyski.

10. Sanktuarium – Kaplica Ludzi Gór na Groniu Jana Pawła II [890 m n.p.m.] w Beskidzie Małym.
11. Schronisko PTTK w Dolinie Pięciu Stawów Polskich im. Leopolda Świerza nad Przednim Stawem w Tatrach Wysokich z 1953 r. (najwyżej położone schronisko turystyczne w Polsce – 1.671 m n.p.m.), woj. małopolskie, pow. tatrzański.
12. Zadni Mnichowy Stawek – jezioro tatrzańskie w Dolince za Mnichem na Zadniej Galerii Cubryńskiej, wys. lustra wody 2.070 m n.p.m., wym. 35 × 15 m, pow. ok. 0,04 ha, głęb. 1,1 m (najwyżej położone jezioro w Polsce), woj. małopolskie, pow. tatrzański.
13. Zakopane – tzw. zimowa stolica Polski, kolebka góralskiej krainy – Podhala (najwyżej położone polskie miasto – 750-1.100 m n.p.m.), woj. małopolskie, pow. tatrzański.
14. Ząb (najwyżej położona polska wieś – 1.013 m n.p.m.), woj. małopolskie, pow. tatrzański, gm. Poronin.

VIII. Inne „Naj”:

1. Auschwitz-Birkenau – niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady (1940-45) w Oświęcimiu, ul. Więźniów Oświęcimia 20 (największy obóz koncentracyjny na terenie Polski i na świecie; w 1979 r. jako jedyny wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kultury i Przyrody UNESCO; ob. muzeum), woj. małopolskie.
2. Bazylika św. Jakuba St. Apostoła i św. Agnieszki w Nysie, plac Katedralny 7; świątynia z XV w., nakryta dachem dwuspadowym o niebagatelnej pow. 4 tys. m², z wieżyczką sygnaturkową na kalenicy (najbardziej spadzisty dach w Polsce i jeden z najbardziej spadzistych w Europie), woj. opolskie.
3. Cedynia – najdalej na zachód wysunięte miasto Polski, na zach. krańcu Pojezierza Myśliborskiego (52°52'45"N 14°12'08"E), woj. zachodniopomorskie, pow. gryfiński.
4. Cmentarz Powązkowski z 1790 r. w Warszawie (najstarsza polska nekropolia narodowa; najczęściej powiększany [19 razy, ostatnio w 1971 r.] i najbogatszy w zabytki cmentarz w Polsce); pow. 43 ha, miejsce spoczynku 2,5 mln osób, w tym ponad 300 osób znanych i zasłużonych.
5. Dąb „Bartek” – dąb szypułkowy, pomnik przyrody rosnący między Bartkowem a Zagnańskiem, wiek ok. 670 lat, obw. 985 cm, wys. 30 m, (w 1934 r. sąd konkursowy pod przewodnictwem prof. Władysława Szafera uznał „Bartka” za „najokazalsze drzewo w Polsce”), woj. świętokrzyskie, pow. kielecki.
6. Groty Mechowskie – jaskinia sufozyjna, we wsi Mechowo (najdłuższa grota skalna na Niżu Europejskim, jedyna tego typu w Europie Północnej osobliwość geologiczna udostępniona do zwiedzania, najkrótsza podziemna trasa turystyczna w Polsce); dł. 16 m, gł. 10 m, woj. pomorskie, pow. pucki, gm. Puck.
7. Hrubieszów – najdalej na wschód wysunięte miasto Polski (50°48'09"N 23°53'31"E); leży w odległości zaledwie 18 km od przejścia granicznego z Ukrainą w Zosinie, woj. lubelskie.
8. Jaskinia Niedźwiedzia w Masywie Śnieżnika k/Kletna (największe w Polsce zbiorowisko różnorodnych form krasowych i najdłuższa jaskinia polskich Sudetów, uważana za najpiękniejszą jaskinię w Polsce); odkryta w 1966 r., dł.

- 3.300 m, deniwelacja 69 m, 4 poziomy, woj. dolnośląskie, pow. kłodzki, gm. Stronie Śląskie.
9. Komora Ważyn w kopalni soli „Bochnia” z XIII w. w Bochni (największe podziemne pomieszczenie, wykonane przez człowieka w najstarszym zakładzie wydobywczym w Polsce i w Europie); dł. 280 m, woj. małopolskie.
 10. Kopalnia soli „Wieliczka” z XIII w. w Wieliczce, ul. Jana Mikołaja Daniłowicza 10, podziemna trasa turystyczna z przeł. XVIII/XIX w. (najstarsza podziemna trasa turystyczna w Polsce w jednym z najbardziej znanych obiektów turystycznych na świecie; jedyny obiekt górniczy na świecie czynny bez przerwy od średniowiecza do chwili obecnej); gł. 64-135 m, (poziom I-III), dł. ok. 3 km, 20 komór, woj. małopolskie.
 11. Kościół oo. bernardynów pw. św. Anny fundacji księżnej Anny Mazowieckiej z 1454 r. w Śródmieściu Warszawy, ul. Krakowskie Przedmieście 68; ob. kościół akademicki, wielokrotnie przebudowywany, niekwestionowany lider w dziedzinie stylów – posiada gotyckie prezbiterium, absydę i fragmenty ścian bocznych, barokowo-rokokowe wnętrza, klasycystyczną fasadę oraz neorenesansową dzwonnice z barokowym szczytem (najwięcej stylów architektonicznych w jednym budynku w Polsce); w przylegającym do kościoła budynku klasztornym z 1514 r., w krużganku prowadzącym do zakrystii, można obejrzeć jedyne zachowane w Warszawie sklepienie kryształowe.
 12. Kraków – najbogatsze w zabytki i muzea (ok. 3 tys.) miasto w Polsce; najstarsze z polskich obiektów wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kultury i Przyrody UNESCO w 1978 r., czyli jako jedno z pierwszych 12 obiektów na świecie.
 13. Muzeum Archeologiczne w Biskupinie, na Pojezierzu Gnieźnieńskim, w obrębie historycznych Pałuk – rezerwat archeologiczny i osada obronna kultury łużyckiej (najstarsza osada naszych przodków z VIII w. p.n.e.; jedno z nielicznych stanowisk archeologicznych w Polsce z pełnowymiarowymi rekonstrukcjami wału obronnego, falochronu, bramy, ulic i budynków mieszkalnych oraz jedyne stanowisko archeologiczne w Polsce, dla którego opracowano program długoterminowej konserwacji); najstarszymi pozostałościami są obozowiska łowców reniferów sprzed 10 tys. lat, a także osada neolityczna z 4 tys. p.n.e.; woj. kujawsko-pomorskie, pow. żniński, gm. Gąsawa.
 14. Rozewie – przylądek nad Bałtykiem, na Pobreżu Kaszubskim z rezerwatem przyrody o pow. 12,15 ha – najdalej na północ wysunięty punkt Polski (54°50'N 18°20'E), woj. pomorskie, pow. pucki.
 15. Ruiny zamku królewskiego z XV w. w Tykocinie (miejsce ustanowienia w 1705 r. przez króla Polski Augusta II Mocnego – Orderu Orła Białego – najstarszego i najwyższego polskiego odznaczenia), woj. podlaskie, pow. białostocki.
 16. Święta Góra Grabarka z monasterem Świętych Marty i Marii z 1947 r., cerkwiemi: parafialną Przemienienia Pańskiego, klasztorą Ikony Matki Bożej „Wszystkich Strapionych Radość” i refektarzową Zaśnięcia Przenajświętszej Bogurodzicy oraz dwoma Domami Pielgrzyma i cmentarzem prawosławnym (najważniejsze miejsce kultu religijnego dla wyznawców prawosławia w Polsce), woj. podlaskie, pow. siemiatycki, gm. Nurzec-Stacja.

17. Wilczy Szaniec [niem. Wolfsschanze] k/Gierłozę – kwatery główna Adolfa Hitlera (największa wojenna kwatery führera oraz miejsce najsłynniejszego zamachu na jego życie; bombę przywiózł z Berlina i podłożył płk Claus von Stauffenberg; miejsce gdzie podejmowano najważniejsze decyzje związane z historią II wojny światowej), woj. warmińsko-mazurskie, pow. kętrzyński gm. Kętrzyn.
18. Władysławowo – najdalej na północ wysunięte miasto Polski (54°47'35,13"N 18°24'51,69"E), woj. pomorskie, pow. pucki.
19. Wołosate na terenie Bieszczadzkiego Parku Narodowego (najdalej wysunięta na południe, zamieszkała miejscowość w Polsce), woj. podkarpackie, pow. bieszczadzki, gm. Lutowiska.
20. Zamek Pszczyński – d. rezydencja książąt Hochberg von Pless (najasobniejsze w ekspozycji muzeum wewnątrz w Polsce), woj. śląskie.
21. Zespół klasztorny oo. paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie; sanktuarium maryjne z wizerunkiem Czarnej Madonny – najstarszym koronowanym obrazem w Polsce w 1717 r. (najważniejsze miejsce kultu maryjnego i największe centrum pielgrzymkowe katolików w Polsce oraz najbardziej znana obrona).
22. Zespół pałacowo-parkowy z l. 1681-96 w dzielnicy Wilanów w Warszawie, ul. Stanisława Kostki Potockiego 10-16 (największe w Polsce założenie pałacowo-parkowe, uważane za perłę baroku, ob. muzeum); pow. 89 ha, pałac królewski proj. Augustyna Wincentego Locciego, wzniesiony dla króla Jana III Sobieskiego i Marii Kazimierzy d'Arquien oraz ok. 30 wpisanych do rejestru zabytków, m.in. oficyna kuchenna, kordegarda, stajnia, oranżeria, dom ogrodnika, most rzymski i pompownia.

Zestawienie ilościowe obiektów:

- I. Najstarsze – 91
- II. Największe – 89
- III. Najmniejsze – 24
- IV. Najwyższe – 28
- V. Najdłuższe – 25
- VI. Najgłębsze i najgłębiej położone – 7
- VII. Najwyżej położone – 14
- VIII. Inne „Naj” – 22

Razem – 300 obiektów

Kanon opracował Roman Henryk Orlicz – Instruktor Krajoznawstwa Polski, Instruktor Ochrony Przyrody i Przewodnik Turystyki Pieszej II st.